

УДК 378.6(091)(44)(045)

Максименко А. П.

ПІДГОТОВЧІ КЛАСИ ДО ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ ШКІЛ ФРАНЦІЇ

У статті вивчається діяльність французьких підготовчих класів до вищих шкіл (classes préparatoires aux grandes écoles). Такі класи створюються у великих державних і приватних ліцеях та готують випускників до конкурсного відбору до вищих професійних закладів. Існують три основні типи підготовчих класів: математико-природничі, гуманітарні та економіко-комерційні. Термін навчання в них становить два роки. Освітні програми і навчальні плани укладені з урахуванням напрямів майбутньої фахової підготовки у вищих професійних школах.

Ключові слова: підготовчі класи, вищі професійні школи, загальноосвітній і технологічний ліцей, диплом бакалавра.

Характерною особливістю соціально-економічного розвитку сучасної України стали забезпечення і дотримання рівного доступу до здобуття вищої освіти для всіх громадян країни. Система вищої освіти перебуває у стані перманентних змін, удосконалення й оновлення. Ключовими та важливими для освітян і громадян стали підготовка і процедура вступу випускників шкіл до вищих навчальних закладів. За таких умов актуальності набуває досвід розвинених європейських країн, зокрема Франції, щодо підготовки випускників середніх закладів освіти (ліцеїв) до вступу до вищих шкіл.

Французьку систему освіти, діяльність вищих і середніх навчальних закладів у різні періоди досліджували українські вчені-компаративісти Н. М. Лавриченко, Т. Г. Харченко, О. О. Бочарова та ін. Однак діяльність підготовчих класів до вищих шкіл, які функціонують у Франції протягом тривалого часу, не досліджувалась, тому метою цієї наукової розвідки є розкриття функціонування таких класів, аналіз організації і змісту підготовки в них задля виявлення позитивного досвіду.

Система вищої освіти Франції характеризується певним дуалізмом вступу до вищих навчальних закладів. Він полягає в тому, що зарахування до університетів здійснюється шляхом запису (une inscription), тобто подання пакету необхідних документів, без проходження будь-яких вступних випробувань, але за обов'язкової наявності диплома бакалавра. Водночас вступ до вищих професійних шкіл, чи як їх називають французи – великих шкіл (les grandes écoles), передбачає конкурсний відбір, після закінчення навчання у підготовчих класах до великих шкіл (SPGE – les classes préparatoires aux grandes écoles).

Слід зазначити, що навчання у вищих (великих) професійних школах вважається престижнішим, ніж в університетах. Першою і найстарішою серед інженерних шкіл вважається Марсельська вища національна морська школа, створена Карлом IX у 1571 р. У різні періоди розвитку французької держави відкривалися різноманітні вищі професійні школи, які готують фахівців вищої кваліфікації для всіх галузей виробництва та життєдіяльності суспільства. Так, у 1679 р., за короля Луї XIV, було відкрито першу офіцерську артилерійську школу в Дуе, а в 1748 р. військову школу в Парижі, Королівську школу містобудування і доріг (1747), Королівську ветеринарну школу в Ліоні (1761), Вищу педагогічну школу (1794), Паризьку вищу комерційну школу (1819), Національну школу водних ресурсів і лісів (1898), Вищу школу енергетики (1894), Вищу національну школу астронавтики і космосу (1909), Національну школу географічних наук (1941), Національну адміністративну школу (1945), Вищу інженерну школу в м. Кан (1976), Вищу школу інженерів інформатики для промисловості (1998) та ін.

Таким чином, для вступу у будь-яку французьку вищу професійну школу необхідно закінчити підготовчі класи до великих шкіл. Такі класи відносяться до системи вищої освіти, хоч, як правило, діють у великих ліцеях. Вони приймають на навчання бакалаврів (тих, хто успішно закінчив ліцей) і готують їх до участі у вступному конкурсі до вищих національних професійних шкіл різних галузей.

Відповідно до Декрету від 23 листопада 1994 року у Франції діють три типи підготовчих класів до великих шкіл: математично-природничі, гуманітарні та економіко-комерційні. Крім цього, створено вузько спеціалізовані мистецькі класи – театр, музика, танець тощо.

Перші підготовчі класи у Франції почали з'являтися ще у XVIII ст. Зазвичай то були класи математично-природничого спрямування, для підготовки, у першу чергу, військових інженерів. Гуманітарні класи з'явилися наприкінці XIX ст. для підготовки успішних випускників ліцеїв до вступу, насамперед, до Вищої педагогічної школи в Парижі. Економіко-комерційні започатковані на початку вісімдесятих років минулого століття.

Охарактеризуємо діяльність кожного типу підготовчих класів до великих шкіл. Так, сучасні математико-природничі підготовчі класи проводять навчання за двома програмами. Одна з них зорієнтована на вивчення навчальних дисциплін, необхідних для підготовки майбутніх інженерів, математиків, фізиків і хіміків, які навчатимуться у вищих інженерних і педагогічних школах з поглибленою спеціалізацією з математики, фізики, хімії. Навчальний план першого семестру включає такі предмети: математика (12 год. на тиждень), фізика – хімія (8 год.), індустріальні інженерні науки (2 год.), загальна культура – французька філософія (2 год.), перша іноземна мова (2 год.), друга іноземна мова (факультатив – 2 год.), інформатика (2 год.) [1].

Інша програма спрямована на вивчення біології та наук про землю. За нею готують майбутніх студентів-біологів, ветеринарів, геологів, які навчатимуться у Вищій національній агрономічній школі (ENSA – école nationale supérieure agronomique, Париж), вищих ветеринарних школах (Ліон, Тулуза, Нант, Мезан-Альфр), національних сільськогосподарських інженерних школах (Бордо, Діжон, Стразбург, Нант, Клермон-Ферран).

До математико-природничих підготовчих класів вступають, як правило, випускники, які успішно закінчили ліцейний випускний клас та отримали диплом бакалавра серії S або STL; зазвичай, такі випускники мають у дипломі відзнаку "добре" або "дуже добре". Термін навчання складає два роки, водночас дозволяється дублювати другий рік навчання. Навчальні програми математико-природничих підготовчих класів вважаються надскладними, вимагають від слухачів наполегливості і великої працездатності, оскільки тижневе навчальне навантаження становить 35 годин.

Загалом математико-природничі підготовчі класи пропонують навчання, що враховує всі спеціалізації технічної підготовки. Вони поділяються на три основні типи:

- технологія та індустріальні науки (TSI – technologie et science industrielles);
- технологія і фізична хімія (TPS – technologie et physique chimie);
- технологія і біологія (TB – technologie et biologie).

Водночас студенти мають можливість обрати навчання за одним із чотирьох напрямів підготовки:

– математика, фізика та інженерні науки (MPSI): основні дисципліни, що вивчаються, – математика і фізика. Після першого року студенти навчаються за математично-фізичним напрямом і мають можливість вступити до найпрестижніших вищих професійних шкіл;

– фізика, хімія та інженерні науки (PCSI): основні дисципліни, що вивчаються, – математика і фізика. На другому році навчання вони продовжують підготовку за напрямом фізично-наукова інженерія;

– фізика, технологія та інженерні науки (PTSI): цей напрям підготовки створений для учнів, які цікавляться індустріальними системами і на другому році навчатимуться за напрямом фізика-технології;

– біологія, хімія, фізика і науки про землю (BCPST) – напрям підготовки для майбутніх студентів, які мають намір стати фахівцями у галузі агрономії та ветеринарії.

У гуманітарних підготовчих класах до великих шкіл навчання здійснюється також за двома напрямками. Перший із них суто літературний. На ньому готують, як правило, майбутніх студентів вищих педагогічних шкіл (ENS), вищих комерційних шкіл (ESC), інститутів політичних наук (IEP), Національної школи Хартій, шкіл перекладачів (ESIT, ISIT) тощо.

Другий напрям – "література і соціальні науки", окрім основної гуманітарної підготовки: філософія, література, історія, географія, стародавні мови, сучасні іноземні мови, передбачає вивчення математики та соціально-економічних предметів. Успішні випускники підготовчих класів цього напрямку мають можливість продовжити навчання у Паризькій вищій педагогічній школі, Ліонській вищій педагогічній школі, Вищій національній школі статистики, Національній школі статистики й аналізу інформації та ін.

Звичайно, що у першу чергу, до таких класів вступають бакалаври з дипломом серії L (філологія), проте випускники ліцейних секцій ES (економічні науки) і S (науки) також можуть навчатися в гуманітарних підготовчих класах.

Економіко-комерційні підготовчі класи до великих шкіл є "наймолодшими" підготовчими класами. Вони пропонують випускникам ліцеїв три основні напрями освіти: комерційно-науковий, комерційно-економічний і комерційно-технологічний. Випускники таких класів продовжують навчання у вищих школах менеджменту, торгівлі, управління тощо.

Комерційні підготовчі класи діють у близько сорока державних і приватних ліцеях. Для вступу до них бажано мати середній бал атестата бакалавра не нижче 13, оскільки прийом на навчання здійснюється за конкурсом ліцейного досьє. Студенти підготовчих комерційних класів навчаються на денній формі, яка передбачає щотижневий усний контроль навчальних досягнень. Навчальні дисципліни, що вивчаються, поділяються на дві групи:

- філософія, культура, іноземні мови (дві мінімум);
- технологічні навчальні предмети: менеджмент (управління), економіка / право і математика.

У підготовчих економіко-комерційних класах готують студентів до загального державного конкурсу, який проводиться у більшості вищих комерційних шкіл Франції.

Відомо, що на рівні французької ліцеїної освіти відбувається спеціалізація напрямів шкільної підготовки. Тому випускники загальноосвітніх і технологічних ліцеїв, які успішно завершили навчання, отримують диплом бакалавра із зазначеною серією спеціалізації. Відповідно при вступі на навчання до підготовчих класів до великих шкіл бажано продовжувати спеціалізацію, обрану в ліцеї. Скажімо, у гуманітарних підготовчих класах навчається більше половини (54%) бакалаврів серії L, 22% – серії S, 22,5% – серії ES і лише 1,5% інших серій. Загалом у 2015–2016 навчальному році у гуманітарних підготовчих класах навчався 6821 студент.

Цього ж навчального року до математико-природничих підготовчих класів вступило 25573 особи, які закінчили ліцеї й одержали диплом бакалавра: серії S (93%), серії T (6%) і 1% інших серій.

До економічно-комерційних підготовчих класів прийняли на навчання 10100 випускників ліцеїв, із них 45% з дипломами бакалавра серії ES, 42,5% – серії S, 11% – серії T, 0,5% – серії L і 1% інших серій [2].

Як ми вже зазначали, на законодавчому рівні організація і діяльність підготовчих класів до великих шкіл регулюються положеннями Декрету від 23 листопада 1994 року № 94 – 1015. Такі класи діють у ліцеях, підпорядкованих міністерству освіти, міністерству сільського господарства і міністерству оборони. У статті першій цього Декрету зазначено, що навчання у підготовчих класах належить до першого циклу вищої освіти. Вони готують студентів для різних секторів економіки, освіти, науки, адміністрації та оборони шляхом їх підготовки до вступного конкурсу, що проводиться у вищих професійних школах. Навчання у підготовчих класах триває два роки. Однак можуть діяти річні підготовчі класи, які створюються спільно рішенням міністра освіти, міністра вищої освіти і міністра сільського господарства. Такі підготовчі класи готують випускників ліцеїв до вступу до державних ветеринарних шкіл, вони також відкриті для тих, хто має диплом про два роки навчання у вищих закладах освіти.

До підготовчих класів, як правило, вступають випускники ліцеїв, які одержали диплом бакалавра. Освітній процес у них здійснюють викладачі кафедр вищих навчальних закладів, викладачі агреже. Міністр освіти і міністр вищої освіти країни спільно, після консультацій, з одного боку, з міністром сільського господарства і міністром оборони, з іншого, визначають завдання щодо прийому на навчання до підготовчих класів та основні напрями їх розвитку. Проте ці вимоги не стосуються безпосередньо діяльності підготовчих класів, які діють у ліцеях, підпорядкованих міністерству оборони.

Міністр освіти, сільського господарства та оборони приймають кожен самостійно рішення про створення чи закриття відповідних відділень (напрямів підготовки) у підготовчих класах ліцеїв, які їм підпорядковані. Так, у ліцеях, що підпорядковані міністерству освіти, такі рішення приймаються з урахуванням пропозицій ректорів академій, а також місцевих органів влади, технічного паритетного комітету академії і ради академії з питань національної освіти. Стосовно ліцеїв, підпорядкованих міністерству сільського господарства, розвиток їхніх підготовчих класів визначається з урахуванням пропозицій директорів місцевого сільськогосподарського виробництва, територіальних громад і Національного комітету сільськогосподарської освіти [3].

Перелік секцій, відділень (напрямів підготовки) підготовчих класів до вищих шкіл кожного року публікується у засобах масової інформації.

Таким чином, можемо стверджувати, що у Франції діє ефективна система підготовки до вступу до вищих професійних шкіл, що сприяє підвищенню якості знань вступників, сприяє відбору на навчання до престижних вищих навчальних закладів кращих абітурієнтів, які згодом стануть елітою у різних галузях управління, виробництва, науки та освіти.

Використані джерела

1. Classes préparatoires aux grandes écoles (C.P.G.E.) – ESR : enseignementsup-recherche.gouv.fr [Ressource électronique]. – Mode d'accès : <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20182/classes-preparatoires-aux-grandes-ecoles-c.p.g.e.html>. – Titre de l'écran.
2. Décret n°94-1015 du 23 novembre 1994 relatif à l'organisation et au fonctionnement des classes préparatoires aux grandes écoles organisées dans les lycées relevant des ministres chargés de l'éducation, de l'agriculture et des armées. – JORF n°274 du 26 novembre 1994. – P. 16773.
3. Repères et références statistiques sur les enseignements, la formation et la recherche – 2016 : Statistiques [publications annuelles]. – Edition 2016. – P. 171–172.

Максименко А. П.

**ПОДГОТОВИТЕЛЬНЫЕ КЛАССЫ
ДЛЯ ВЫСШИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ШКОЛ
ФРАНЦИИ**

В статье освещается деятельность французских подготовительных классов для высших школ (classes préparatoires aux grandes écoles). Такие классы открываются в государственных и частных лицеях и осуществляют подготовку студентов к конкурсному отбору в высшие профессиональные школы. Существуют три основных типа подготовительных классов: математико-естественные, гуманитарные и экономико-коммерческие. Срок обучения в них составляет два года. Образовательные программы и учебные планы ориентированы на будущую специальную подготовку.

Ключевые слова: подготовительные классы, высшие профессиональные школы, общеобразовательный и технологический лицей, диплом бакалавра.

Maksymenko A. P.

**PREPARATORY CLASSES
FOR HIGHER VOCATIONAL SCHOOLS
IN FRANCE**

The provision and adherence of equal access to higher education has become a characteristic feature of the socio-economic development of modern Ukraine. The system of higher education is permanently being developed and updated. Preparation of school-leavers for entering higher educational institutions has gained great importance, and the experience of European countries, France included, has become relevant.

French system of education was investigated by Ukrainian comparator researchers in different periods. However, the activity of the preparatory classes functioning in France for a long time has not been studied. Therefore, the purpose of this research is to reveal the functioning of such classes, to analyze the organization and content of training in order to identify positive experiences.

French preparatory classes for higher schools (classes préparatoires aux grandes écoles) are opened in large public and private lyceums. They carry out the lyceum graduates' preparation for the competitive selection to vocational schools, which are considered to be the most prestigious institutions of higher education. There are three main types of preparatory classes in French lyceums: scientific, humanitarian and economic-commercial. The term of study in them is two years. The directions of future vocational training are taken into consideration while designing curricula and syllabi.

At the legislative level, the organization and activities of the preparatory classes for higher schools are governed by the provisions of Decree No. 94-1015 of November 23, 1994. Such classes function in lyceums subordinated to the Ministries of Education, Agriculture and Defense.

Thus, we can state that in France there is an effective system of preparation for entering higher vocational schools which contributes to the betterment of the entrants' knowledge, promotes the selection of the best university entrants to study at prestigious higher educational institutions, which will then become an elite in different areas of management, production, science and education.

Key words: preparatory classes, higher vocational schools, general educational and technological lyceum, bachelor's degree.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2017.